

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Rintala, T-M. (2023) Digiosaaminen. Teoksessa Rintala, T-M. & Laaksonen, M. (toim.) Tämähän oli kuin virkistyspäivä – DIGIDIA-hankkeen loppujulkaisu. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja B, raportteja 151, s. 18-23.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-92-2>

3. Digiosaamista ja terveydenlukutaitoa

3.1 Digiosaaminen

Rintala, Tuula-Maria

Digitalisoituvassa yhteiskunnassa digitaalinen osaaminen on tärkeä taito. Erilaisten palvelujen saatavuudessa ja käyttämisessä digitaalinen osaaminen korostuu. Valtionvarainministeriön ministeriryhmä on linjannut, että digitaalisten palveluiden tulisi olla kansalaisille ensisijaisia viranomaisten kanssa asioidessa (Valtionvarainministeriö [VM], 2023). Myös jo Sote-tieto hyötykäyttöön -strategiassa (Sosiaali- ja terveysministeriö [STM], 2014) linjattiin, että sote-palvelujen tulee olla tasa-arvoisesti saatavilla ja että kansalaisilla tulee olla mahdollisuus asioida palveluissa sähköisesti.

Digitaalinen osaaminen on Suomessa kansainvälisesti tarkasteltuna hyvällä tasolla. Vähintään digitaaliset perustaidot omaa 79 % suomalaisista. Lähes kaksi kolmesta kokee, että pystyy käyttämään digitaalisia palveluita ja laitteita täysin itsenäisesti. Suomalaisista 14 % kokee olevansa heikompi internetin ja digitaalisten palveluiden käyttäjä kuin suomalaiset yleensä ja reilut kolmasosa tarvitsee vähintään usein apua internetin tai digitaalisten laitteiden kanssa. Heikoiten suomalaiset pärjäävät netistä löydettyjen tietosisältöjen oikeellisuuden tarkistamisessa. (Digi- ja viestintävirasto [DVV], 2022)

Suomalaisten hyvinvointi 2022 selvityksen mukaan lähes kaikki (97 %) työkäiset olivat asioineet sähköisesti vuonna 2020 sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisissä palveluissa (Karvonen ym.,

2022). Sosioekonomiset erot kuitenkin korostuvat sähköisten palvelujen käytössä. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevilla voi olla kohonnut riski erilaisille esteille käyttää sähköisiä palveluja. Vuonna 2020 terveys- tai hyvinvointitietoa internetistä oli etsinyt 60 prosenttia väestöstä (Kyytsönen ym., 2021). Sähköisiä yhteystapoja edustavat muun muassa sähköposti, chat ja videoyhteys. Itsenäistä asiointia sähköisissä palveluissa voi olla esimerkiksi tiedon tarjonta, kuten Terveyskirjaston tai Kelan sivujen lukeminen. Itsenäistä asiointia ja ammattilaisen kanssa asiointia toisinaan yhdistäviä palveluita taas edustavat Omakanta, Terveyskylä ja Omaolo. Omaolossa asiakas voi oma-aloitteisesti tehdä esimerkiksi terveystarkastuksen, oire- tai palveluarvion tai aloittaa hyvinvointivalmennuksen. Vehko ym. (2021) selvityksen mukaan yli 60 % aikuisväestöstä oli käyttänyt Omakanta-palvelua.

Suomen Diabetesliiton tekemän selvityksen (2022) mukaan tyyppin 2 diabeteksen riskissä olevista henkilöistä 80 % oli käyttänyt Omakanta-palvelua ja tyyppin 2 diabetesta sairastavista puolestaan 73 % oli käyttänyt Omakanta-palvelua. Terveyskylän palveluja oli puolestaan käyttänyt vain 12 %. Molemmissa ryhmissä tuotiin esille digitaalisen osaamisen merkitys erilaisten digitaalisten palvelujen käytössä.

DIGIDIA-hankkeessa digiosaaminen määriteltiin aiempia määritelmiä (mm. DVV 2023) hyödyntäen ja hankkeen tavoitteet huomioiden taitona käyttää sekä laitteita että internetiä tietoturvallisesti sähköisten palveluiden hyödyntämisessä oman hyvinvointinsa tukena, sekä lisäksi taitona etsiä, ymmärtää ja arvioida kriittisesti (tiedon ja terveydenlukutaito) terveyden ylläpitämiseen liittyvää tietoa (Kuvio 2).

1. ERILAISET LAITTEET

Kyky käyttää tietokoneita, mobiililaitteita, älypuhelimia

2. INTERNET

Kyky käyttää internetiä (tiedon hakeminen, tunnistautuminen) ja sähköpostia

3. TIETOTURVALLISUUS

Kyky toimia tietoturvalisesti, virustorjunta, huijausyritysten torjunta

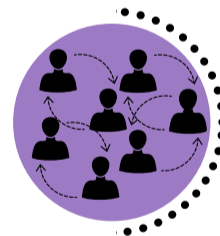
4. TIEDON ARVIOINTI

Kyky arvioida löytämänsä tietoa kriittisesti

5. SOSIAALINEN MEDIA

Kyky toimia sosiaalisessa mediassa mielekkäästi omien tarpeidensa mukaan

Kuvio 2. Digiosaaminen

Hankkeen alussa osallistujia (n=60) pyydettiin arvioimaan omaa digitaalista osaamistaan hankkeen tavoitteiden näkökulmasta kysymyksellä ”Millaiseksi arvioit osaamisesi internetin ja verkkopalveluiden käyttäjänä?” Vastausvaihtoehtoina olivat: 1. En käytä, 2. Aloittelija – käytän, mutta tarvitsen apua, 3. Itsenäinen käyttäjä – käytän peruspalveluja itsenäisesti, 4. Sujuva käyttäjä – käytän sujuvasti monia verkkosovelluksia, 5. Asiantuntija – pystyn ohjaamaan muita. Osallistujista 3 % vastasi, ettei käytä internetiä, 3 % koki itsensä aloittelijaksi, 33 % itsenäiseksi käyttäjäksi, 40 % sujuvaksi käyttäjäksi ja 20 % asiantuntijaksi.

Hankkeen loppukyselyyn vastasi 81 % osallistujista. Heistä 2 % vastasi, ettei käytä internetiä, 8 % koki itsensä aloittelijaksi, 20 % itsenäiseksi käyttäjäksi, 41 % sujuvaksi käyttäjäksi ja 29 % asiantuntijaksi. Suuria muutoksia hankkeen alkuun verrattuna ei näissä arvioinneissa tapahtunut.

Vastaavanlainen kysely tehtiin myös hankkeen kohderyhmän vertaisryhmälle (n=368). Heistä 2 % koki itsensä aloittelijaksi, 29 % itsenäiseksi käyttäjäksi, 48 % sujuvaksi käyttäjäksi ja 21 % asiantuntijaksi. Hankkeen lopussa tehdyssä kyselyssä (n=229) 2 % koki itsensä aloittelijaksi, 31 % itsenäiseksi käyttäjäksi, 48 % sujuvaksi käyttäjäksi ja 19 % asiantuntijaksi. Vertaisryhmän osalta ei tapahtunut arvioinneissa juurikaan muutoksia.

Osallistujat (n=60) tekivät hankkeen alussa myös Digiprofiili-testin, joka on kaikille avoimesti saavutettavissa Digi- ja väestötietoviraston sivuilla. Testin tarkoituksena oli herätellä osallistujat pohtimaan omaa digitaalista osaamistaan ja rohkaista heitä tuomaan sitä esille hankkeen työpajoissa.

Hankkeen aikana digitaalista osaamista pyrittiin kehittämään erityisesti hankkeen työpajoissa, joiden aikana osallistujien kanssa käytiin läpi alla olevia asioita:

1. Laitteiden sujuva käyttö (tietokone, älypuhelin)
2. Vahva tunnistautuminen
3. Tietoturva ja tietosuojat
4. Luotettava tiedonhaku
5. Löydetyt tiedon kriittinen arviointi
6. Terveydenlukutaito
7. Sähköiset palvelut: Tampereen ja Pirkanmaan hyvinvointialueen terveystietopalveluiden sähköinen asiointi, Omakanta, Omaolo, Terveyskylä, Terveyskirjasto, VideoVisit.

Työpajoissa keskeisiä asioita käytiin ensin läpi luennoiden ja sen jälkeen niitä harjoiteltiin käytännössä erilaisten tehtävien kautta. Yhtenä erityispainopistealueena oli sähköisiin palveluihin tutustuminen ja niiden käyttämiseen liittyvät asiat, esimerkiksi vahva tunnistautuminen. Harjoittelussa käytettiin tietokoneita ja osallistujien omia älypuhelimia. Osallistujilla oli saatavilla kädestä pitäen ohjausta ja heitä rohkaistiin kokeilemaan erilaisia sovelluksia ja etsimään rohkeasti tietoa omaan hyvinvointiinsa liittyen (työpajoja on kuvattu luvussa 5). Hankkeen aikana osallistujat kokeilivat etävastaanottoa VideoVisitä hyödyntäen. Tietoturvaan liittyen järjestettiin oma erillinen tilaisuus syksyllä 2022.

Hankkeen osallistujat pääsivät harjoittamaan digitaalisia taitojaan myös hankkeessa kehitetyssä oppimisympäristössä www.ehkäisetyyppi2.fi. Oppimisympäristön kehittämistä on esitelty tarkemmin luvussa 6.

Lähteet

- Digi- ja väestötietovirasto [DVV]. (2022). Digirohkea luottaa tulevaan. Digitaatoraportti 2022.
- Digi- ja väestötietovirasto [DVV]. (2023). Digitaitosuositukset 2023.
- Karvonen, S., Kestilä, L. & Saikkonen, P. (toim). (2022). Suomalaisten hyvinvointi 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-996-2>
- Kyytsönen, M., Aalto, AM. & Vehko, T. (2021). Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköinen asiointi 2020–2021. Väestön kokemukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-680-0>
- Kyytsönen, M., Piirainen, M., Latvanen, M., Muuri, A. & Vehko, T. (2022). Sähköinen asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa – ketkä tarvitsevat opastusta ja keille palvelut eivät ole esteettömiä? Tutkimuksesta tiiviisti 5/2022. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-818-7>
- Sosiaali- ja Terveysministeriö [STM] & Kuntaliitto. (2014). Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palvelujen tukena. Sote-tieto hyötykäyttöön -strategia 2020. STM. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3548-8>
- Suomen Diabetesliitto ry. (2022). Digipalveluraportti 2021.
- Vehko, T., Kyytsönen, M., Jormanainen, V., Hautala, S., Saranto, K., Vänskä, J., Keränen, N. & Reponen, J. (2021). Kanta-palvelut terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa sekä väestön Omakannan käyttö. Tutkimuksesta tiiviisti 67/2021. THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-766-1>
- Valtiovarainministeriö [VM]. (2023). Ministerityöryhmä linjasi digitaalisen asioinnin ensisijaisuudesta. Tiedote 4.10.2023. <https://vm.fi/-/1410829/ministerityoryhma-linjasi-digitaalisen-asioinnin-ensisijaisuudesta>